

POZOR NA VYŠŠÍ MZDY A MUŽE BEZ PRÁCE

Přinesou nám roboti blahobyt, nebo problémy? Máme je zdanit? Jaký bude mít dopad automatizace výroby i mnohých služeb? A jak bychom se měli připravovat? Index se společně s portálem iEkonomie.cz zeptal předních ekonomů působících v Česku i v zahraničí.

Text: Filip Matějka

HON za vylepšováním výroby a větší efektivitou ekonomiky provází lidi už tisíce let. Stejně tak i současná vlna automatizace povede na jedné straně k vyšší ekonomické aktivitě a růstu hospodářství. Na druhé ale může mít neblahý dopad na růst příjmové nerovnosti mezi lidmi, protože ti méně kvalifikovaní, kteří dělají každý den spíše rutinní úkony, budou nahrazeni jako první. Česko na to ale může doplatit jako jedna z prvních zemí.

Jestli se splní, po čem dnes volá většina společnosti, tak se vše jen urychlí. „Pokud by u nás rostly mzdy, což si jistě všichni přejeme, tak to povede také k nárůstu využití průmyslových robotů a oslabování poptávky po takové pracovní síle,“ napsal Štěpán Jurajda z CERGE-EI. Přidali se k němu i Filip Pertold z IDEA, Jan Libich z VŠB v Ostravě či Michal Skořepa z České spořitelny. S nimi dohromady svůj názor na portálu iEkonomie.cz vyjádřilo dvacet českých ekonomů z deseti institucí u nás i ve světě.

Zajímavý postřeh přidala Tereza Ranošová, studentka Univerzity Karlovy. Podle její analýzy, že většina odvětví, která budou robotizací postižena, je vesměs doménou mužů, například automobilový průmysl. Na druhou stranu odvětví k auto-

matizaci imunní, učitelství či pečovatelské profese, jsou nyní převážně ženská. Z toho Tereza vyvozuje, že i pro dobro mužů by bylo vhodné pracovat na odbourávání genderových stereotypů v oněch nyní spíše ženských profesích.

Zdanit ty, kdo na robotech vydělají

Něco je tentokrát oproti předchozím průmyslovým revolucím přece jen jinak. Jakub Kastl z Princetonské univerzity zdůraznil, že současný proces automatizace je daleko rychlejší.

„Protože dochází k velkým změnám požadavků na práci během jedné generace, je pro lidi podstatně těžší se přeškolit a přizpůsobit. Dopady na zvyšování nerovnosti tedy budou pravděpodobně daleko větší než kdy dřív. Ačkoliv pro člověka v montovně aut je příchod robotů velmi špatnou zprávou, pro čerstvého absolventa kybernetiky a robotiky je to zpráva skvělá. I na trhu práce jsou vítězové a poražení,“ uvedl.

Společně s Jurajdou dodává, že hlavní problém spočívá v tom, že dnes jsou voliči ke změnám v rovnosti daleko pozornější než dříve. Jak ostatně vidíme aktuálně u politických změn ve Spojených státech i v rámci volební vlny valící se Evropou.

„Na rozdíl od počátků industriální revoluce je společnost v dnešní době ve většině zemí, někde více a někde méně, velmi citlivá k sociálním dopadům. Pokud si dá za cíl, že by nikdo neměl na změnáchtratit, tak by z benefitů navíc, které roboti vytvářejí, měla společnost

iEkonomie.cz

Diskuzní fórum akademických ekonomů a odborníků z praxe. Snaží se do diskuse o aktuálních společenských otázkách vtáhnout i špičkové vědce. Ti se obvykle věnují dlouhodobým projektům a pravidelné komentování aktuálních otázek není jejich doménou. Na jednu stranu je ale v diskusi o důležitých veřejných tématech až moc neprozkoušených a nekomentovaných, byť zajímavých názorů a na druhou stranu někdy málo podložených faktů. iEkonomie stojí na akademické opatrnosti, pečlivosti a důrazu na fakta.

Do debaty přispěli

Štěpán Jurajda
CERGE-EI

Jakub Kastl
Princeton University

Klára Kalíšková
VŠE

Petr Knap
EY

Jan Libich
VŠB-TU Ostrava & La Trobe University, Melbourne

Filip Pertold
CERGE-EI a IDEA

Tereza Ranošová
IES FSV Univerzita Karlova v Praze

Ctirad Slavík
CERGE-EI

Michal Skořepa
Česká spořitelna

Hlasování

Robotizace a automatizace

Na otázky portálu iEkonómie se sešlo celkem 92 odpovědí

Jaký bude mít robotizace vliv na ekonomickou aktivitu?

■ pozitivní	5
■ průměrně pozitivní, ale zvýší nerovnost	13
■ negativní	0

Je současná automatizace historicky unikátním jevem?

■ není	13
■ není, ale je rychlejší než minulé změny, a proto bude mít velký dopad	5
■ ano, bude mít zásadní nové dopady na trh práce	0

Co s tím? (můžete vybrat více možností)

■ větší důraz na vzdělání v obecných dovednostech, schopnost adaptace a abstrakce	13
■ kompenzovat skupiny lidí, kteří budou automatizací bití	11
■ odbourávat genderové stereotypy v pečovatelských a učitelských profesích	10
■ zavést daně z robotů	4
■ klást větší důraz na špičkové vzdělání v technických oborech	4
■ nic, těžko předvídat další vývoj	0
■ větší důraz na vzdělání ve specializovaných učňovských oborech	0
■ větší důraz na schopnosti adaptace celých firem	0

Je vhodné zavést daně z robotů?

■ ano, pokud se zavedou globálně; ale pro malou otevřenou ekonomiku nevýhodné	9
■ ne	5
■ ano	0

najít cestu, jak to negativně dotčené části kompenzovat,“ dodává s tím, že jde o přerozdělení, které není ani jednoduché, ani levné.

Co s tím? Jedna z hlavních debat se v současnosti vede o zdanění robotů. Ctírad Slavík z CERGE ve své práci dlouhodobě ukazuje, jak přesně by takové daně měly vypadat. Zdanit více by se měli ti zaměstnanci, kteří z robotizace a automatizace profitují. „Vláda může reagoval minimálně třemi způsoby. Prvním je zdanit roboty, což zpomalí proces robotizace a rozevíráání příjmových nůžek,“ píše.

Jakub Kastl doplňuje, že v malé otevřené ekonomice si možná s daněmi nebudeme moci velmi vybírat. I při malém zdanění by roboti mohli být jednoduše instalováni někde jinde. V hlasování na konci diskuse pak většina souhlasila se zdaněním robotů jako vhodným globálním řešením. Které by ale nebylo dobré zavádět samostatně pouze v zemích, jako je Česko.

Druhým řešením je podle Slavíka zdanit „více ty zaměstnance, kteří z robotizace a automatizace profitují“. Jedním ze způsobů je pak větší daňová progresse, tedy jednoduše se zvýší daně těm lépe kvalifikovaným pro novou dobu a tedy lépe placeným. „Opět je nutné vzít v úvahu možné negativní vlivy především na to, zda se pak lidé budou ochotni vzdělávat,“ dodává Slavík.

Učňáky jsou pro Česko problém

Třetí cestou je pak samozřejmě podpora vzdělávání tak, aby lidé byli schopni vykonávat ne pouze rutinní úkoly, ale i ty abstraktní. Většina

Filip Matějka vyučuje na pražském CERGE-EI a je zakladatelem serveru iEkonómie.cz

diskutujících psala o potřebě pestřejšího vzdělání.

Klára Kalíšková z VŠE zdůraznila, že moderní vzdělávací systém by nás měl více učit schopnosti přizpůsobovat se stále měnícím se požadavkům trhu práce. Debata o českém vzdělávacím systému se podle ní vede ale naneštěstí o tom, zda bychom neměli dostat více žáků na učňovské obory (a dokonce na které), protože takoví pracovníci přece dnes na trhu práce chybí. Při dnešní rychlosti technologického pokroku je tento postup ale špatný.

„Z trhu práce budou mizet pracovní příležitosti pro lidi s technickým středním vzděláním. Tento trend začal v USA v 90. letech a nyní se s větší mírou intenzity přesune i do Evropy a do Česka, které k tomu bude díky struktúře ekonomiky speciálně náchylné,“ vysvětlil Filip Pertold. V hlasování o vhodných opatřeních větší důraz na učňovské obory nepodpořil nikdo z nás. Petr Knap z poradenské společnosti EY doplnil, že nejde jenom o jednotlivce, ale že i organizace budou muset být lépe řízeny, aby byly flexibilnější a inovativnější.

Robotizace je vedle globalizace či zvěšování měst pouze jedním z dalších trendů, které sice zvyšují ekonomickou aktivitu, ale mohou poškodit veliké skupiny lidí. Složitě společenské síly obvykle působí tak, že pokud je jedna skupina nespokojená, tak si to ani zbytek společnosti nakonec neužije.

Na našem fóru jsme se shodli, že správnou cestou je větší důraz na vzdělání v obecných dovednostech, schopnost adaptace a abstraktnější úkony, a případná kompenzace lidí poškozených automatizací. ■